Eduskunta **EU/852/2025-VNK-8**

Suuri valiokunta

SuV@eduskunta.fi

Komission tiedonanto sekä ehdotukset vuosia 2028–2034 koskevaksi EU:n monivuotiseksi rahoituskehykseksi (EU/852/2025-VNK-8)

Varsinais-Suomen liitto kiittää mahdollisuudesta lausua otsikossa mainitusta valtioneuvoston E-kirjelmästä. Varsinais-Suomen liitto keskittyy omassa lausunnossaan kommentoimaan oman alueensa kannalta MFF-ehdotuksen keskeisimpiä esityksiä ja valtioneuvoston kantana esitettyjä kokonaisuuksia. Erityisesti kommentoimme alueiden kannalta keskeisiä 1. ja 2. otsakkeita (pilaria)

Yleistä

Komission esitys sisältää merkittäviä rakenteellisia, hallinnollisia ja painopisteisiin liittyviä muutoksia verrattuna nykyiseen käynnissä olevan ohjelmakauden 2021–2027 sisältöön.

Yhdymme Suomen kantaan siinä, että esitetyt painopisteet ovat relevantteja ja Suomen kannalta tärkeitä (kilpailukyvyn lisääminen, turvallisuus, vähähiilisyys, kestävä kehitys sekä taloudellinen, sosiaalinen ja alueellinen yhteenkuuluvuus). Myös suurin osa esitetyistä rakenteellisista ja toimeenpanoon liittyvistä esityksistä on perusteltuja ja kannatettavia (joustavuus, tulosperusteisuus, hallinnon yksinkertaistaminen ja oikeusvaltioperiaate).

Koska esitykset ovat vielä monin osin puutteellisia, osin tulkinnanvaraisia ja myöhemmin täydentyviä on yksiselitteisen kannan kirjaaminen tässä vaiheessa haasteellista.

Keskeiset alueen kannalta huolta aiheuttavat ehdotukset ja Suomen kannat liittyvät erityisesti:

- alueiden aitoon mahdollisuuteen olla joka vaiheessa mukana valmistelemassa ja toimeenpanemassa NRP-suunnitelmaa
- keskushallinnon, niin jäsenvaltion kuin komission roolin merkittävää kasvua alueilla tehtävän työn kustannuksella
- aluekehittämisvarojen (koheesiovarojen) määrän väheneminen
- alueiden erilaisuuden tunnustaminen ja oikeiden ja vaikuttavien tukimekanismien oikeansuuntaiseen määrittelyyn

Toivomme, että valmistelussa huomioidaan Varsinais-Suomen liiton kantana seuraavat näkökulmat:

- Aluelähtöisyyden tulee olla NRP-suunnitelman keskeisin prioriteetti. Maakuntien liitoilla täytyy kansallisen toimeenpanolain nojalla olla merkittävä ja konkreettinen rooli suunnitelman laatimisessa, päätöksenteossa ja toimeenpanossa.
- Suomen täytyy olla valmis korvaamaan mahdolliset koheesiopolitiikan leikkaukset kansallisella aluekehityksen rahoituksella.

- Koko Suomi on EU:n itäistä ulkoraja-aluetta, ja itärajan sulkeutumisen vaikutukset näkyvät kaikkialla Suomessa. Ulkoraja-alueet tarvitsevat sisäasioiden rahastojen investointeja sekä turvallisuutta että elinvoimaa tukeviin toimiin.
- Rahoituskehyksen joustavuutta ei tule toteuttaa pitkäjänteisen kehittämisen kustannuksella.
- Tulosperusteisten mallien käyttöönotto voi lisätä rahoituksen vaikuttavuutta silloin, kun alueet ovat mukana asettamassa niitä koskevia tulostavoitteita.

Budjettiesityksen kokonaistaso

Suomen hyväksyvä kanta koheesiorahoituksen (aluekehittämisen instrumenttien) vähenemiselle on harkitsematon. Kannanotossa unohdetaan, että koheesiorahoitusta käytetään Suomessa kattavasti myös TKI-investointeihin. Koheesiorahoituksen leikkauksilla olisi suora negatiivinen vaikutus Suomen kilpailukyvyn, talouskasvun sekä vahvojen kärkitoimialojen kehittämiselle. Lisäksi alueelliset kehityserot ovat edelleen merkittäviä niin Suomessa kuin koko EU:ssa ja tämän korjaamiseksi tarvitaan koheesiorahoitusta jokaiselle EU:n alueelle. Jos EU:n rahoitus Suomen aluekehityksessä vähenee, niin leikkaukset on korvattava kansallisella rahoituksella.

EU-rahoituksen joustavuus, ehdollisuus ja tulosperusteisuus

Rahoituskehyksen joustavuus on yleisesti kannatettavaa, mutta sitä ei saa toteuttaa pitkäjänteisen kehittämisen eikä aluelähtöisyyden kustannuksella. NRP-suunnitelman tukimuotoista rahoitusta ei tule kohdistaa äkillisten kriisien tai poikkeustilojen ratkaisemiseen, vaan näille toimenpiteille täytyy osoittaa jokin muu väline ja rahoitus.

Varsinais-Suomen liitto kannattaa tulosperusteisia malleja silloin, kun ne palkitsevat vaikuttavuudesta ja kun niiden rinnalla turvataan alueiden vapaus valita kehittämisen painopisteet paikallisten tarpeiden mukaan.

Komission esittämä tulosperusteisuus ja joustomekanismit voivat lisätä tavoitteellisuutta ja läpinäkyvyyttä. Mekanismilla voi palkita alueita, jotka onnistuvat kehittämään elinkeinoelämää ja tuottamaan innovaatioita. Samalla on kuitenkin tunnistettava riskit:

- mittareihin keskittyminen voi ohjata toimia pois pitkäjänteisestä kehittämisestä
- alueiden erilaiset lähtökohdat voivat johtaa epäjohdonmukaiseen kohteluun
- hallinnollinen taakka pahimmillaan lisääntyy, jos raportointivelvoitteet jatkuvat liian yksityiskohtaisina.

Puolustus

Varsinais-Suomi pitää komission esityksen temaattista painopistettä puolustukseen ja kaksikäyttöisyyteen panostamisesta oikeansuuntaisena. Komission esityksessä puolustuksen ja avaruuden rahoitus lähes viisinkertaistuisi ja sotilaallisen liikkuvuuden rahoitus kymmenkertaistuisi nykyisestä. Toimia ehdotetaan rahoitettavaksi kilpailukykyrahastosta, NRP-suunnitelmista, ja sotilaallisen liikkuvuuden osalta Verkkojen Eurooppa -välineestä. Yhdymme Suomen kantaan

avoimuudesta erilaisille rahoitusratkaisuille puolustuksen vahvistamiseksi, painottaen kohdennuksia esimerkiksi alueelliseen varautumiseen ja arjen turvallisuuteen sekä TKI-toimiin ja osaamiseen.

Suomen kantana on, että Suomi tukee puolustusrahoitusratkaisuja, joilla tosiasiallisesti vahvistettaisiin Euroopan puolustusta. Suomen tavoitteena on, että tukea suunnataan nimenomaisesti itäisen etulinjan maille. Varsinais-Suomen liitto yhtyy Suomen kantaan kuitenkin todeten, että itäisen etulinjan vahvistaminen tulee tässä yhteydessä mieltää laajasti tarkoittamaan koko Suomen kannalta keskeisimpien ja tuloksekkaimpien ratkaisujen ja hankkeiden tukemista.

Samalla on tärkeää, että puolustusvalmiuteen suunnattava rahoitus ja alan hankinnat tuovat mahdollisuuksia kotimaiselle puolustus- ja kaksikäyttöteollisuudelle hyödyntäen paikallisten yritysten teknologisia ratkaisuja.

Otsake 1: Euroopan taloudellisen, sosiaalisen ja alueellisen yhteenkuuluvuuden, maatalouden ja maaseudun ja merialueiden vaurauden ja turvallisuuden rahasto

Yleistä

Tulokset syntyvät paikallisesti – aluelähtöisyys on tärkeää kansallisissa suunnitelmissa.

Komission ehdotus rahoituksen allokoinnista kansallisten ja alueellisten kumppanuussuunnitelmien kautta (NRPP) on merkittävä hallinnollinen uudistus. On valitettavaa, että Suomen kannassa sana alueellinen on jätetty kokonaan pois, vaikka komisison esityksessä kyse on sekä kansallisesta että alueellisesta kumppanuussuunnitelmasta. Alue- ja kuntalähtöisyys tukee toiminnan läheisyysperiaatetta (subsidiaritetti) sekä varmistaa myös monitasoisen hallinnon toteutumisen. Elinvoima ja tasapainoinen kehitys rakentuvat alueilla tehtävälle käytännön työlle. Suomen on huolehdittava siitä, että nämä EU:n perusperiaatteet toteutuvat myös uudella ohjelmakaudella.

Maatalous

Varsinais-Suomella on merkittävä rooli Suomen ruoantuotannon omavaraisuuden ja huoltovarmuuden varmistajana. Tuotannon arvo suhteessa tukiin on maan korkeimpia. Korostamme, että maatalouteen korvamerkitty rahoitus tulee suunnata aktiivisen ja kehittävän toiminnan tukemiseen ja sinne, missä resurssit tulevat vaikuttavaan käyttöön, tukevat ruokaturvaa, kannattavuutta ja kestävyyttä. Koko Suomea tarkastellessa on huomionarvoista, että maa- ja puutarhatalouden investoinnit, kehittämispanokset ja investointihalukkuus painottuvat länsirannikolle, Maatalouden tukijärjestelmän ohella on tärkeää varata resursseja myös maaseudun kehittämiseen ja Leader-toimintaan osana laajempaa aluekehitystä.

Ruuantuotannon riippumattomuus edellyttää maatalouden kestävyyden kehittämistä. Varsinais-Suomi maatalousvaltaisena ja herkän merialueen ympäröimänä maakuntana toimii ainutlaatuisena kokeilualueena ravinnekierron edistämisessä. Alueella voidaan pilotoida innovatiivisia ja skaalattavia ratkaisuja EU:n ja kansallisen rahoituksen tukemana. Kansallisen ravinteiden kierrätyksen ja lannoitteiden huoltovarmuuden tiekarttatyön käynnistyminen tukee kehitystä. Valtiontalouden tarkastusvirasto on todennut vesien ja merenhoidon rahoituksen maatalouden ravinnekuormituksen vähentämisessä vaikuttavuudeltaan puutteelliseksi ja kustannustehottomaksi. Tuloksellisuuteen pohjautuvien rahoitusmekanismien kehittäminen on siksi välttämätön askel maatalouden ympäristötoimien tehostamisessa.

Komission esitys korostaa strategisuutta ja erityisolosuhteiden huomioimista vaikuttavuuden kasvattamisessa. Esitämme, että Saaristomeren valuma-alue nostetaan strategiseksi erityisalueeksi Suomen CAP-suunnitelmassa ja valuma-alueen ympäristötoimiin kannustetaan korotetulla tuella tai lisätuella. Saaristomeren valuma-alue on HELCOMin listauksessa Suomen viimeinen jäljellä oleva ravinteiden suurkuormittaja (hot spot), ja myös Orpon hallitus on hallitusohjelmassaan sitoutunut Saaristomeren tilan parantamiseen. Ravinteiden tehokkaampi pidättäminen maaperässä ja ravinnekierron tehostaminen tukevat maatalouden kannattavuutta pitkällä aikavälillä.

Maatalouselinkeinoa ja maaseudun kehittämistä edistäviin toimiin tulisi jatkossa käyttää myös uusia rahoituslähteitä. Esimerkiksi kilpailukykyrahaston maatalouteen ja biotalouteen keskittyvän kokonaisuuden hyödyntäminen voisi tarjota maatalousyrittäjille mahdollisuuksia. Eri välineistä haettavan rahoituksen tulee olla tosiasiallisesti myös pienten ja keskisuurten yritysten sekä osuuskuntien ja muiden maatalousyrittäjien yhteenliittymien hyödynnettävissä.

Koheesio

EU:n aluekehitysrahoitus (ns. koheesiorahoitus) on kasvua ja kilpailukykyä tuottava tuki-instrumentti. Suomessa EU:n aluekehityksen rahoituksella on keskeinen rooli kasvun edistämisessä ja kilpailukyvyn vahvistamisessa, sillä suurin osa rahoituksesta käytetään soveltavaan tutkimukseen, uusin innovaatioihin, yritysten tuottavuuden investointeihin sekä oppilaitosten oppimisympäristöihin. EU:n aluekehitysrahoitukselle ei ole kansallista korvaajaa. Vaikka uusi kilpailukykyrahasto on tervetullut avaus, on epätodennäköistä, että se voisi korvata erityisesti EAKR-rahoituksella tuettu, pienimuotoista mutta pk-yritysten kannalta merkittävää TKI-toimintaa.

Varsinais-Suomen liitto yhtyy vahvasti Suomen kantaan siinä, että vähenevät varat täytyy käyttää entistä vaikuttavammin ja tuloksekkaammin. Suomeen kohdistuvista varoista tulee mahdollisimman suuri osuus kohdistaa vaikuttavaan ja integroituun alueelliseen kehittämistyöhön, joka lisää Suomen talouskasvua, kilpailukykyä ja tuottavuutta.

Olisi tärkeää, että NRP-suunnitelman 14 prosentin sosiaalinen tavoite tukee työllisyyden ja työllistymisen edellytysten parantamista alueilla unohtamatta kohdennettuja toimia esimerkiksi asunnottomuuden ehkäisemiseksi ja alueelliseen ja sosiaalisen segregaation purkamiseksi.

Varsinais-Suomen liitto yhtyy myös Suomen kantaan siitä, että rahoituskehyksellä tulisi jatkossakin tukea EU:n ilmastotavoitteiden saavuttamista komission esityksen mukaisesti. Kuitenkin rahoituskehityksellä tulee aktiivisesti edistää myös Euroopan luonnon kantokyvyn vahvistamista, mikä yhdessä ilmastotoimien kanssa tukee kestävää siirtymää ja luonnon monimuotoisuutta pitkällä aikavälillä.

Komission ehdotuksen mukaan varoja suunnataan merkittävästi keskitetysti hallinnoituun kilpailukykyrahastoon, jonka painopisteet ovat sinänsä hyvin valitut ja ajankohtaiset. Rahoituksen saajina tulevat olemaan erityisesti suuryritykset, tutkimuslaitokset sekä yliopistot. Rahasto ei kuitenkaan suoraan korvaa aluekehitysrahoitusta vaan. Kilpailukykyrahastossa on huomioitava pk-yritykset ja alueelliset innovaatioekosysteemit, kuitenkin säilyttäen excellence-perusteiset kriteerit.

Interreg-rahoituksella vastataan alueiden tarpeisiin. Suomi on menestynyt rahoitushauissa erityisen hyvin, ja vahva panostus Interreg-ohjelmiin on tärkeätä myös jatkossa. Vaadittu kansainvälinen

yhteistyö lisää suomalaisten toimijoiden osaamista ja vaikuttavuutta. Uutena sisältönä Interreg-ohjelmissa on resilienssin kasvattaminen Venäjän rajalla, mikä vastaa hyvin nykyisiin haasteisiin.

Jos tukea kohdennetaan erityisesti suuryrityksille, niin tämä tulee huomioida myös tukialuemäärittelyissä. Tällä hetkellä tukialueiden ulkopuolisilla alueilla (III tukialue) ei voi tukea suuria yrityksiä.

Sisäasiat

Suomen itäisen ulkorajan erityisasema EU:n ulkorajana vaikeassa geopoliittisessa tilanteessa on laajasti tunnustettu. EU:n panostukset rajaturvallisuuteen ja sisäiseen turvallisuuteen ovat oikeanlaisia.

Komission ehdottama panostus muuttoliikkeen hallintaan, rajaturvallisuuteen sekä sisäiseen turvallisuuteen ovat tervetulleita ottaen huomioon Suomen pitkä maaulkoraja vaikeassa geopoliittisessa tilanteessa. Varsinais-Suomen liitto pitää välttämättömänä, että sisäasiain rahastoista Suomelle tuleva allokaatio jaetaan oikeudenmukaisesti Suomen sisällä kunkin alueen erityispiirteet huomioiden. Varsinais-Suomen väkiluku kasvaa, ja maahanmuutto erityisesti Turun seudulle on merkittävä kasvua selittävä tekijä. Sisäasiain rahastojen resursseja tulee ohjata kotoutumista edistäviin toimiin.

Hallintomalli

Komission ehdotuksen mukaan kansallisissa ohjelmissa olisi käytössä yhteinen hallinto, kuten nykyisissäkin koheesio. ja maatalousohjelmissa. Suomen E-kirjeessä ei ole erikseen otettu hallintomalliin kantaa. Varsinais-Suomen liitto korostaa, että myös tulevalla ohjelmakaudella monitasoinen hallinto (multilevel governance) ja läheisyysperiaate (subsidiarity) ovat EU:n peruspilareita, joita ohjelman kansallisessa ja alueellisessa valmistelussa tulee kunnioittaa.

<u>Otsake 2 (pilari 2)</u>

Kilpailukykyrahasto ja Horisontti Eurooppa-ohjelma

Horisontti Eurooppa –ohjelman rahoitus on kasvamassa komission esityksessä merkittävästi käynnissä olevasta ohjelmakaudesta: 95,5 miljardista eurosta 175 miljardiin euroon. Ohjelmalle ehdotettu rahoitustaso on kunnianhimoinen ja Varsinais-Suomen näkökulmasta on toivottavaa, että Suomi ajaa rahoitustason kasvattamista MFF-neuvotteluissa.

Varsinais-Suomen saanto Horisontti Eurooppa –ohjelmasta on ollut Suomen sisäisessä vertailussa maakunnista kolmanneksi suurin. Rahoitusta hyödyntävät etenkin alueen korkeakoulut. Varsinais-Suomelle on Suomen kannan mukaisesti keskeistä se, että Horisontti-rahoitusta jaetaan jatkossakin korkean laadun perusteella niin, että EU-varoilla tuetaan Euroopan parasta tiedettä ja tutkimusta.

Varsinais-Suomen liitto yhtyy Suomen kantaan lisätä rahoitusta puhtaaseen siirtymään EU:n kilpailukyvyn ja omavaraisuuden vahvistamiseksi. Mainitut panostukset ruokaan, luonnonvaroihin, ilmastoon ja ympäristöasioihin liittyvään tutkimukseen ovat kannatettavia. Myös niissä tulee huomioida hankkeiden korkea laatu, relevanssi alueiden näkökulmasta sekä panostukset viestintään ja tulosten hyödyntämiseen.

Verkkojen Eurooppa-ohjelma (ml sotilaallinen liikkuvuus)

Komission esityksessä liikenneinfrastruktuuria rahoittavan CEF-välineen budjetti tuplataan 80 miljardiin euroon. Jatkossa CEF-ohjelma painottuu kuitenkin nykyisestä poiketen ainoastaan rajat ylittävien hankkeiden sekä sotilaallisen liikkuvuuden edistämiseen. Komission mukaan TEN-T-ydinverkon ja laajennetun ydinverkon kansalliset liikennehankkeet tulisi jatkossa rahoittaa NRP-ohjelmasta.

Varsinais-Suomen liitto katsoo, että E-kirjeen painotus sotilaallisen liikkuvuuden ja liikenteen kaksikäyttöisyydelle on olennainen mm. huoltovarmuuskriittiselle läntiselle ja eteläiselle Suomelle, mutta EU:n rahoitussaannin näkökulmasta varsin yksipuolinen lähestymistapa.

Samaan aikaan kun CEF-rahoitus kaksinkertaistuu, on vaarana, että ilman strategisempaa liikennepolitiikkaa Suomi rajautuu EU:n liikennerahoituksen ulkopuolelle. Suomen on myötävaikutettava siihen, että EU-rahoitusta on mahdollista saada myös merkittäviin eurooppalaisiin hankkeisiin, jotka edesauttavat TEN-T-liikenneverkon valmiiksi saattamista ja linkittyvät TEN-T-kaupunkisolmuihin.

Suomi on liikenteen suhteen saari ja on suuri vaara, että etäisyys muuhun Eurooppaan kasvaa entisestään EU:n liikenneinvestointien valuessa muualle. Suomesta ei saa muodostua jatkossa vain Venäjän suurimpana reunavaltiona tunnettu eurooppalaisen liikennejärjestelmän koillinen pussinperä. Suomen edun mukaista olisi määrittää kansalliset satamiin johtavat hankkeet rajat ylittäviksi ja huolehtia niiden CEF-rahoituskelpoisuudesta. TEN-T-ydinverkon ja laajennetun ydinverkon kansalliset liikennehankkeet on pidettävä CEF-rahoituksen piirissä esimerkiksi jäsenvaltiokohtaisen poikkeaman avulla.

Kansallisten hankkeiden jatkeena on tunnistettava kiinteiden rajat ylittävien hankkeiden kuten Helsinki-Turku-Tukholma potentiaali yhteispohjoismaalaisina liikenne- ja kasvukäytävinä. Yhteys Turusta Tukholmaan on Suomen historiallisesti ja kaupallisesti tärkein sekä suorin ja turvallisin reitti Eurooppaan. Tietopohjan kehittämisen tarpeista tulee olla kattava, eikä yhtä merkittävää yhteyskäytävää tule jättää selvitysten ulkopuolelle. Helsinki-Tukholma-yhteys tulee lisätä TEN-T-liikenneverkkoon sen seuraavassa päivityksessä, mikä mahdollistaa hankkeen CEF-tukikelpoisuuden.

Pidämme välttämättömänä Suomelle keskeisten, TEN-T-ydinverkon ja laajennetun ydinverkon liikennehankkeiden sisällyttämistä Suomen NRP-ohjelmaan etenkin, jos hankkeet uhkaavat rajautua CEF-ohjelman ulkopuolelle. NRP-suunnitelman haasteena tulee kuitenkin olemaan maatalouden ja aluekehitysrahoituksen painotus ja rahoituksen kansallinen politisoituminen.

Varsinais-Suomen liitto